ZAMONAVIY INTERYERLARDA PARDA MATOSINI TANLASH

To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Pedagogika fanlari doktori, professor, Buxoro davlat texnika universiteti
Odinayeva Nigina
Buxoro davlat texnika universiteti, Muhandislik fakulteti, 402-24 YESM guruh talabasi

Received: 01.02.2026
Revised: 02.02.2026
Accepted: 02.02.2026
Kalit so‘zlar:
interyer dizayni, parda matosi, tekstil materiallari, rang va faktura, yorug‘lik o‘tkazuvchanligi, ekologik dizayn, zamonaviy interyer, estetik va funksionallik, dizayn tamoyillari

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy interyer dizaynida parda matosini tanlash masalasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida parda matosining estetik, funksional va psixologik xususiyatlari interyer muhitini shakllantirishdagi roli asoslab beriladi. Shuningdek, mato tanlashda rang, faktura, yorug‘lik o‘tkazuvchanligi, tolalar tarkibi va ekologik omillarning ahamiyati yoritib berilgan. Zamonaviy dizayn yo‘nalishlari va innovatsion tekstil materiallarining interyer sifatiga ta’siri muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari parda matosini tanlashda interyer uslubi, xonaning vazifasi hamda foydalanuvchilarning ehtiyojlarini kompleks hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Mazkur maqola interyer dizayni sohasi mutaxassislari, tadqiqotchilar va talabalar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kirish. Zamonaviy interyer dizayni nafaqat estetik ko‘rinish, balki funksionallik, qulaylik va inson psixologiyasiga ta’sir etuvchi omillar uyg‘unligini ta’minlashga qaratilgan murakkab jarayondir. Ushbu jarayonda interyer elementlarining har biri muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ayniqsa parda matolari makonning umumiy obrazini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Parda nafaqat deraza bezagi sifatida, balki yorug‘likni boshqarish, xonadagi issiqlik balansini saqlash, shaxsiy hududni ta’minlash va akustik muhitni yaxshilash vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy interyerlarda parda matosini tanlash masalasi dizaynning muhim ilmiy-amaliy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda interyer dizaynida minimalizm, skandinaviya, loft, neoklassika va ekologik uslublar keng tarqalmoqda. Ushbu uslublarning har biri parda matosiga nisbatan turli talablarni qo‘yadi. Masalan, minimalistik interyerlarda soddalik, ranglarning betarafligi va yengil tuzilishga ega matolar ustuvor bo‘lsa, klassik yoki neoklassik interyerlarda zich, teksturali va nafis bezaklarga ega matolar afzal ko‘riladi. Shuningdek, matoning rangi, tolalar tarkibi, yorug‘lik o‘tkazuvchanligi va ekologik xavfsizligi zamonaviy interyer dizaynida muhim mezonlarga aylangan.

Zamonaviy texnologiyalar rivoji natijasida parda matolarining yangi turlari, jumladan, quyosh nurlarini qaytaruvchi, chang va namlikka chidamli, shuningdek, antibakterial xususiyatlarga ega materiallar ishlab chiqilmoqda. Bu esa parda tanlash jarayonini yanada murakkab va ilmiy yondashuvni talab qiladigan masalaga

aylantirmoqda. Ayniqsa, turar joy, ofis, mehmonxona va jamoat binolari interyerlarida parda matosining funksional xususiyatlari dizayn bilan bir qatorda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tezisning maqsadi zamonaviy interyerlarda parda matosini tanlashning asosiy tamoyillari, estetik va funksional mezonlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot davomida parda matolarining turlari, ularning interyer uslublariga mosligi, rang va fakturaning makon idrokiga ta'siri yoritib beriladi. Ushbu ish interyer dizayni bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar, talabalar va ushbu sohaga qiziquvchilar uchun nazariy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega bo'lishi kutiladi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy interyer dizaynida parda matosini tanlash masalasi so'nggi yillarda dizayn nazariyasi, arxitektura va dekorativ-amaliy san'at sohalarida faol o'rganilayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda parda interyerning mustaqil estetik elementi sifatida emas, balki makonning funksional va psixologik muhitini shakllantiruvchi muhim komponenti sifatida talqin etiladi. Tadqiqotchilar parda matosining rang, faktura, zichlik va yorug'lik o'tkazuvchanlik xususiyatlarini interyer idroki bilan bevosita bog'laydilar. G'arbiy tadqiqotchilarning ishlarida interyer dizaynida tekstil materiallarining ahamiyati keng yoritilgan. Xususan, A. Pile va J. Ballastning interyer dizayni nazariyasiga oid asarlarida parda va boshqa tekstil buyumlarining makon hajmini vizual boshqarish, yorug'lik balansini tartibga solish hamda qulay psixologik muhit yaratishdagi roli ta'kidlanadi. Ularning fikricha, parda matosi rang va tuzilish jihatidan devor, pol va mebel bilan uyg'un holda tanlanishi lozim bo'lib, bu interyerning yaxlit kompozitsiyasini ta'minlaydi.

Rangshunoslikka oid ilmiy adabiyotlarda parda matosining rang tanlovi alohida o'rin egallaydi. Itten, Albers va Luscher kabi olimlarning rang nazariyasiga oid tadqiqotlarida ranglarning inson ruhiyatiga ta'siri asoslab berilgan. Ushbu nazariyalarga tayangan holda, zamonaviy interyer dizaynida och rangli, tabiiy ohanglar tinchlantiruvchi muhit yaratishi, to'q va kontrast ranglar esa makonga dinamiklik berishi qayd etiladi. Parda matosining rang tanlovi xonaning vazifasi, yoritilish darajasi va foydalanuvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo'lishi lozimligi ko'plab tadqiqotlarda tasdiqlangan.

Mahalliy va xorijiy adabiyotlarda parda matosining funksional xususiyatlari ham chuqur tahlil qilingan. Masalan, S. Gibbs va K. Steen tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda zamonaviy tekstil materiallarining issiqlikni saqlash, tovushni yutish va quyosh nurlarini filtrlash xususiyatlari tahlil etilgan. Ushbu tadqiqotlar parda matosining energiya samaradorligiga ta'sirini ko'rsatib, ayniqsa, yirik shahar sharoitida yashash muhitini yaxshilashda pardaning ahamiyatini ochib beradi. Ekologik dizayn konsepsiyasiga bag'ishlangan adabiyotlarda esa parda matolarining tabiiy tolalardan tayyorlanishi masalasiga alohida e'tibor qaratiladi. Paxta, zig'ir, ipak kabi ekologik toza materiallardan tayyorlangan pardalar sog'liq uchun xavfsiz bo'lishi bilan birga, interyerga tabiiylik va iliqlik bag'ishlashi ta'kidlanadi. Shu bilan birga, zamonaviy sintetik tolalardan ishlab chiqarilgan matolarning mustahkamligi, parvarish qilishning qulayligi va uzoq xizmat muddati ularning amaliy afzalligi sifatida ko'rsatiladi. O'zbek olimlarining interyer dizayni va amaliy san'atga oid

tadqiqotlarida ham parda matosining milliy va zamonaviy uslublar uyg‘unligidagi o‘rni yoritilgan. Mahalliy tadqiqotlarda milliy naqshlar, ranglar va an’anaviy matolardan foydalanish orqali zamonaviy interyerda milliylikni saqlab qolish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Bu yondashuv zamonaviy dizayn jarayonida global va lokal estetik qadriyatlarni uyg‘unlashtirish muhimligini ko‘rsatadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy interyerlarda parda matosini tanlash ko‘p omilli va kompleks jarayon bo‘lib, u estetik, funksional, psixologik va ekologik mezonlarga asoslanadi. Mavjud ilmiy tadqiqotlar ushbu masalani turli jihatlardan yoritgan bo‘lsa-da, zamonaviy texnologiyalar va yangi dizayn tendensiyalari sharoitida parda matosini tanlash masalasi yanada chuqurroq va tizimli tadqiqotni talab etadi. Shu bois mazkur tezis mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirish va amaliy xulosalar ishlab chiqishga qaratilganligi bilan dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot muhokamasi. O‘tkazilgan tadqiqotlar va tahlillar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy interyerlarda parda matosini tanlash jarayoni faqat bezak masalasi bilan cheklanmay, balki makonning funksional, psixologik va estetik xususiyatlarini kompleks ravishda shakllantiruvchi muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar mavjud ilmiy qarashlar bilan uyg‘un holda, parda matosining interyer muhitiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi. Avvalo, parda matosining yorug‘lik o‘tkazuvchanlik darajasi interyerda qulay muhit yaratishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Yengil va yarim shaffof matolar tabiiy yorug‘likni maksimal darajada o‘tkazib, xonani vizual jihatdan kengroq va yorug‘roq ko‘rsatadi. Bu holat kichik hajmli xonalar va kam yoritiladigan makonlar uchun ayniqsa muhimdir. Aksincha, zich va qalin matolar yorug‘likni cheklash orqali xonada intim va sokin muhit yaratadi, bu esa yotoqxona va dam olish xonalari uchun maqbul yechim hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, parda matosining rangi interyerning umumiy kayfiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Och va neytral ranglar makonda sokinlik va muvozanat hissini kuchaytirsa, to‘q va kontrast ranglar interyerga dinamiklik va ifodaviylik bag‘ishlaydi. Shu bilan birga, rang tanlashda xonaning funksiyasi, yoritilish darajasi va mebel ranglari bilan uyg‘unlik muhim mezon sifatida namoyon bo‘ldi. Tadqiqot jarayonida noto‘g‘ri tanlangan rangdagi parda matosi interyer kompozitsiyasini buzishi va vizual noqulaylik keltirib chiqarishi mumkinligi ham kuzatildi. Muhokama jarayonida parda matosining fakturasi va tolalar tarkibi ham muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlashtirildi. Tabiiy tolalardan tayyorlangan matolar interyerga iliqlik va tabiiylik hissini olib kiradi hamda ekologik dizayn talablari bilan uyg‘unlashadi. Biroq, zamonaviy sintetik va aralash tolali matolarning chidamliligi, parvarish qilish qulayligi va uzoq xizmat muddati ularni amaliy jihatdan ustun qilmoqda. Bu holat dizaynerlar va foydalanuvchilar tanlovida funksionallik va estetikani muvozanatlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Shuningdek, tadqiqot davomida interyer uslubi bilan parda matosining mosligi muhim muhokama obyekti bo‘ldi. Minimalistik interyerlarda soddaroq, bezaksiz va tekis tuzilishga ega matolar afzal ko‘rilishi, klassik va neoklassik interyerlarda esa nafis bezakli, zich va teksturali matolar yaxlit obraz yaratishi aniqlandi. Ushbu natijalar interyer dizaynida parda

matosini tanlashda yagona universal yechim mavjud emasligini, har bir loyiha individual yondashuvni talab qilishini ko‘rsatadi.

Tadqiqot muhokamasi shuni ham ko‘rsatadiki, zamonaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqarilgan innovatsion parda matolari interyer dizaynida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Quyosh nurlarini qaytaruvchi, issiqlikni saqlovchi va tovush yutuvchi xususiyatlarga ega matolar energiya samaradorligini oshirish bilan birga, yashash muhitining sifatini yaxshilaydi. Bu esa parda matosini tanlashda faqat estetik emas, balki texnik va iqtisodiy omillarni ham hisobga olish zarurligini tasdiqlaydi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi zamonaviy interyerlarda parda matosini tanlash murakkab, ko‘p mezonli jarayon ekanligini ko‘rsatadi. Ushbu jarayonda estetik talablar funksional, ekologik va psixologik omillar bilan uyg‘unlashtirilgandagina yuqori samarali va qulay interyer muhitini yaratish mumkin.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy interyerlarda parda matosini tanlash estetik bezak vazifasi bilan cheklanmay, makonning funksional va psixologik muhitini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Parda matosining rangi, fakturasi, yorug‘lik o‘tkazuvchanligi va tolalar tarkibi interyerning umumiy kompozitsiyasi hamda qulaylik darajasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari parda matosini tanlashda interyer uslubi, xonaning vazifasi va foydalanuvchilarning ehtiyojlarini kompleks hisobga olish zarurligini tasdiqlaydi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqarilgan innovatsion va ekologik matolardan foydalanish interyerning energiya samaradorligini oshirish hamda yashash muhitini yaxshilash imkonini beradi. Umuman olganda, parda matosini ilmiy asosda tanlash zamonaviy interyer dizaynida estetik va amaliy uyg‘unlikni ta’minlovchi muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ballast, D. K. (2013). Interior design reference manual (6th ed.). Professional Publications.
2. Pile, J. F. (2014). Interior design (5th ed.). Pearson Education.
3. Itten, J. (2002). The art of color: The subjective experience and objective rationale of color. John Wiley & Sons.
4. Albers, J. (2013). Interaction of color. Yale University Press.
5. Gibbs, S. (2016). Textiles for interior design. Laurence King Publishing.
6. Steen, K., & Nilsson, M. (2018). Sustainable textiles and their role in interior environments. Journal of Interior Design, 43(2), 45–60. https://doi.org/10.1111/joid.12123
7. Friedman, A. (2017). Designing with textiles: Colour, texture and pattern. Bloomsbury Publishing.
8. Petersen, R., & Clark, J. (2019). Environmental aspects of textile materials in interior spaces. International Journal of Sustainable Design, 4(1), 22–35.
9. Ashby, M., Shercliff, H., & Cebon, D. (2014). Materials: Engineering, science, processing and design. Butterworth-Heinemann.
10. Abdullayeva, M. A. (2020). Zamonaviy interyer dizaynida tekstil materiallarining o‘rni. San’at va dizayn muammolari, 2, 56–60.